

NÊN SỬ DỤNG CÁC BỘ TIÊU CHUẨN CHẤT LƯỢNG NHƯ THẾ NÀO

NGUYỄN ĐỨC CHÍNH (*)

TÓM TẮT: Quản lý các cơ sở theo chuẩn là một trong những việc làm cần thiết để nâng cao chất lượng các cơ sở giáo dục. Hiện nay, các nhà trường đại học, cao đẳng, trung cấp chuyên nghiệp và phổ thông chỉ sử dụng bộ tiêu chuẩn để đánh giá cơ sở giáo dục của mình. Việc đánh giá còn bộc lộ nhiều bất cập, các kết quả đánh giá chưa phản ánh trung thực thực trạng của nhà trường, trong khi cách thức quản lý không có gì thay đổi. Vấn đề là các nhà quản lý chưa sử dụng bộ chuẩn theo đúng chức năng của nó. Chuẩn để xây dựng một hệ thống quản lý theo chuẩn, còn đánh giá chỉ xảy ra ở cuối chu kỳ quản lý. Bài viết này đề cập về vấn đề đó.

Từ khóa: tiêu chuẩn, tiêu chí, hệ thống quản lý theo chuẩn.

ABSTRACT: Management of the institutions by standards is one of the necessities to improve the quality of education institutions. Currently, universities, colleges, vocational schools and high schools only use standards to evaluate their education institutions. The evaluation also reveals many shortcomings; the results haven't reflected the real situation of the school, while the management doesn't change. The problem is that the administrators haven't used the standard in accordance with its true function. Standards to establish an administration system conforming to the standards and evaluation is only carried out at the end of management cycle. This article concerns that problem.

Key words: standards, criteria and administration system following standards.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Chuẩn hóa là xu thế chung của các nền giáo dục trong quá trình hội nhập. Việt Nam đang tiến hành đổi mới căn bản toàn diện nền giáo dục nước nhà, nên việc chuẩn hóa các cơ sở giáo dục cũng như các chức danh trong giáo dục là việc làm rất quan trọng và cần thiết.

Với sự nỗ lực của các nhà quản lý và các nhà khoa học giáo dục, chúng ta đã xây dựng và ban hành nhiều bộ chuẩn: các bộ tiêu chuẩn đánh giá chất lượng các cơ sở giáo dục, từ mầm non tới đại học; các bộ chuẩn nghề nghiệp giáo viên các bậc học từ mầm non tới trung học; các bộ tiêu chuẩn cho các chức danh quản lý: hiệu trưởng, giám đốc trung tâm giáo dục thường xuyên; cùng nhiều bộ tiêu chuẩn khác. Kèm theo bộ

tiêu chuẩn, Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành các công văn hướng dẫn sử dụng.

Công văn số 527/KTĐGCLGD-KĐDH, ngày 23-5-2013 Hướng dẫn sử dụng tiêu chí đánh giá chất lượng trường đại học. Trong đó có:

iêu chuẩn 3 Chương trình đào tạo 6 tiêu chí

iêu chí 3.1. Chương trình đào tạo của trường đại học được xây dựng theo các quy định hiện hành do Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành; có sự tham khảo chương trình đào tạo của các trường đại học có uy tín trong nước hoặc trên thế giới; có sự tham gia của các nhà khoa học chuyên môn, giảng viên, cán bộ quản lý, đại diện của các tổ chức xã hội - nghề nghiệp, nhà tuyển dụng lao động và người đã tốt nghiệp.

(*) Giáo sư, Tiến sĩ. Học viện Quản lý giáo dục.

Các minh chứng có thể sử dụng cho tiêu chí này:

- Các chương trình đào tạo của trường; sổ tay sinh viên; website của trường; các miêu tả chi tiết (đề cương chi tiết) về các khóa học; các tài liệu lưu hành nội bộ của trường có liên quan đến chính sách về phát triển chương trình, các phương pháp giảng dạy và mục tiêu học tập; các tài liệu về chính sách ở các cấp khác (Nhà nước, Bộ Giáo dục và Đào tạo,...); các quy trình giám sát việc thực hiện ở cấp khoa hoặc các quy trình lấy ý kiến phản hồi về các lý do không thực hiện được;
- Nội dung làm việc/biên bản các cuộc họp của các nhà khoa học chuyên môn, giảng viên, cán bộ quản lý, đại diện các tổ chức xã hội - nghề nghiệp, các nhà tuyển dụng, người đã tốt nghiệp... khi xây dựng và phát triển chương trình;
- Các minh chứng khác liên quan đến chương trình đào tạo của trường:...

Các câu hỏi dành cho tiêu chí này là:

1) Báo cáo tự đánh giá (phần liên quan đến tiêu chí) có làm rõ quy trình xây dựng và phát triển các chương trình của trường là theo các quy định hiện hành của Bộ Giáo dục và Đào tạo, có sự tham khảo chương trình đào tạo của các trường đại học có uy tín trong nước hoặc trên thế giới và có đủ các thành phần tham gia như yêu cầu của tiêu chí không

2) Báo cáo tự đánh giá (phần liên quan đến tiêu chí) có cho thấy nhà trường có định hướng điều chỉnh, bổ sung và phát triển hệ thống các chương trình đào tạo không

Theo cách hướng dẫn này, các trường phải đi tìm minh chứng (trong trường hợp này là các chương trình đào tạo, các đề cương môn học và các tài liệu liên quan). Còn trong quá trình viết báo cáo tự đánh giá tiêu chí này thì việc mô tả quá trình xây dựng và phát triển chương trình đào tạo mỗi trường sẽ viết theo cách hiểu, theo cách mình đã làm.

Cách sử dụng các tiêu chuẩn, tiêu chí như trên không tạo ra một phương thức quản lý mới (trong trường hợp này là đối với chương trình đào tạo). Cách thức quản lý vẫn như cũ, chỉ cần có các minh chứng là được (kể cả khi những minh chứng đó được “phục hồi”), còn chất lượng của đối tượng quản lý (trong trường hợp này là các chương trình đào tạo) thì không được đánh giá. Điều này hoàn toàn không phù hợp với phương thức quản lý bằng chuẩn, hay còn gọi là quản lý chất lượng.

2. NÊN SỬ DỤNG BỘ CHUẨN NHƯ THẾ NÀO

2.1. Các tiêu chuẩn, tiêu chí có ý nghĩa như thế nào?

Bộ chuẩn với các tiêu chuẩn, tiêu chí đã chỉ rõ những lĩnh vực cần quản lý, tức là những điều kiện đảm bảo chất lượng của nhà trường (bộ tiêu chuẩn đánh giá chất lượng trường đại học có 10 tiêu chuẩn, 61 tiêu chí đã xác định những điều kiện đảm bảo chất lượng cần được quản lý). Nếu quản lý tốt những điều kiện này thì nhà trường sẽ đáp ứng mục tiêu của giáo dục đại học, tức là có chất lượng. Như vậy, chất lượng của nhà trường đại học là hệ quả của quá trình quản lý các điều kiện đảm bảo chất lượng, để các điều kiện này (như tổ chức và quản lý, chương trình đào tạo, quá trình đào tạo...) tạo ra chất lượng của quá trình đào tạo tức là sinh viên có việc làm, đúng chuyên ngành đào tạo... còn công cụ của quá trình quản lý này là các tiêu chuẩn, tiêu chí. Hay nói cách khác phải quản lý sao cho các lĩnh vực hoạt động trong trường phải đạt các tiêu chí, tiêu chuẩn.

Đây là phương thức quản lý bằng chuẩn, quản lý chất lượng, khác hẳn với phương thức quản lý truyền thống (tức là quản lý bằng chức năng) mà lâu nay các trường vẫn sử dụng.

2.2. Cần sử dụng các tiêu chuẩn, tiêu chí để làm gì ?

2.2.1. *Việc đầu tiên*, quan trọng nhất của quá trình quản lý bằng chuẩn là xây dựng một hệ thống quản lý tác động tới tất cả các điều kiện đảm bảo chất lượng, để các điều kiện này đáp ứng mọi yêu cầu của từng tiêu chí trong bộ chuẩn.

Việc xây dựng hệ thống quản lý được tiến hành theo các bước sau:

Bước 1: nghiên cứu từng tiêu chí trong bộ chuẩn, xác định các công việc cần làm, các sản phẩm cần có sau mỗi việc, các yêu cầu sản phẩm cần đạt và người thực hiện các công việc này.

iêu chuẩn 3 về chương trình đào tạo -

tiêu chí 3.1 như đã dẫn ở phần đặt vấn đề

Tiêu chí này có 2 công việc:

- 1) Thiết kế chương trình đào tạo cho tất cả các chuyên ngành đào tạo có trong trường
 - 2) Xây dựng đề cương môn học cho tất cả các môn học có trong trường
- Sản phẩm của công việc 1 là các chương trình đào tạo;
 - Sản phẩm của công việc 2 là các đề cương môn học;
 - Yêu cầu cần đạt của sản phẩm 1 là *theo các quy định hiện hành do Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành; có sự tham khảo chương trình đào tạo của các trường đại học có uy tín trong nước hoặc trên thế giới; có sự tham gia của các nhà khoa học chuyên môn, giảng viên, cán bộ quản lý, đại diện của các tổ chức xã hội - nghề nghiệp, nhà tuyển dụng lao động và người đã tốt nghiệp;*
 - Yêu cầu của sản phẩm 2 là *cung cấp đầy đủ thông tin cho sinh viên, giảng viên và cán bộ quản lý về mục tiêu, nội dung, hình thức tổ chức dạy học, phương pháp dạy học, các hình thức kiểm tra đánh giá của từng môn học;*
 - Người thực hiện: hiệu trưởng, hiệu phó chuyên môn, các chủ nhiệm khoa, các chủ nhiệm bộ môn.

Bước 2: viết hướng dẫn thực hiện từng công việc.

Đây là bước cực kì quan trọng trong quản lý bằng chuẩn (quản lý chất lượng). Trong hướng dẫn cần có một quy trình thiết kế chương trình đào tạo để đáp ứng yêu cầu của tiêu chí, trong đó có từng bước với các sản phẩm trung gian.

Hướng dẫn thực hiện công việc 1

Bước 1: thành lập ban chấp hành xây dựng chương trình đào tạo của trường (có quyết định thành lập, quyết định phải hợp lệ).

Bước 2: thành lập hội đồng xây dựng các chương trình đào tạo (mỗi chương trình phải có quyết định thành lập các hội đồng tương ứng, trong đó có các thành phần ngoài nhà trường, như đại diện của các nhà chuyên môn, tổ chức xã hội, sinh viên...)

Bước 3: ban chấp hành tổ chức họp các hội đồng, nghiên cứu các văn bản hướng dẫn của Bộ, các chương trình đào tạo của các nền đại học tiên tiến. (có biên bản của hội đồng, các văn bản đã dùng để nghiên cứu...)

Bước 4: các hội đồng dự thảo chương trình đào tạo ngành mình (có các chương trình dự thảo kèm theo)

Bước 5: tổ chức hội thảo về các chương trình (có các biên bản kèm theo)

Bước 6: hoàn thiện chương trình (các chương trình hoàn thiện)

Bước 7: phê duyệt và ban hành (các chương trình được phê duyệt, quyết định ban hành)

Đến đây chúng ta đã thực hiện một nguyên tắc cơ bản của quản lý chất lượng **là viết ra tất cả những gì cần làm để đạt từng tiêu chí**

2.2.2. *Việc thứ hai là tổ chức vận hành hệ thống này*

Trong thí dụ về tiêu chí 3.1. Tổ chức để các đối tượng liên quan thực hiện đủ 7 bước trong qui trình thiết kế chương trình đào tạo. Sau mỗi bước những người liên quan đều phải lưu trữ các sản phẩm (minh chứng) phục vụ cho báo cáo tự đánh giá sau này.

Nếu việc viết ra những gì cần làm, tức là xây dựng một hệ thống quản lý mới, là công việc quan trọng nhất, thì việc vận hành hệ thống, tức là tổ chức để mọi người làm đúng những gì đã viết, là việc làm khó nhất. Vì đây là cách quản lý mới, quản lý bằng quy trình tiến tới đạt chuẩn, phá vỡ thói quen cũ. Cần có sự kiên trì và quyết tâm của lãnh đạo.

2.2.3. Việc thứ ba là tổ chức để những ai đã làm gì viết lại những gì đã làm theo đúng những gì đã viết viết báo cáo tự đánh giá)

Đến đây công việc viết báo cáo tự đánh giá trở nên dễ dàng và nhẹ nhàng. Ai được phân công làm việc gì đã được hướng dẫn cụ thể, từng bước. Bây giờ chỉ cần mô tả lại những việc đã làm theo đúng hướng dẫn với các minh chứng đã sẵn sàng. Việc đánh giá điểm mạnh, điểm yếu cũng có thể lượng hóa được trên cơ sở những công việc đã làm hoặc chưa làm được, những sản phẩm đã có hay chưa có kế hoạch khắc phục cũng cụ thể hơn.

Trên cơ sở báo cáo tự đánh giá của từng bộ phận, trường tổng hợp lại thành báo cáo tự đánh giá của trường và đăng kí được kiểm đ nh

Bằng cách hướng dẫn này chúng ta đã thay đổi cách quản lý đối với những điều kiện đảm bảo chất lượng cho quá trình đào tạo là chương trình đào tạo.

Với cách thức quản lý mới điều quan trọng là tất cả các chương trình phải được thiết kế theo đúng các bước của qui trình này, và nếu tuân thủ qui trình thì tất cả các chương trình đào tạo của trường sẽ có chất lượng.

Như vậy, bản chất của quản lý chất lượng như một phương thức quản lý là xây dựng một hệ thống quản lý bao gồm các quy trình cho từng công việc trong trường. Các công việc được xác đ nh trên cơ sở các tiêu chí. Và hệ thống quản lý giúp nhà trường vận hành các công việc để đạt các tiêu chí. Khi mọi công việc trong trường được quản lý

theo hệ thống mới này thì những điều kiện đảm bảo chất lượng (những tiêu chuẩn, tiêu chí) sẽ góp phần tạo ra chất lượng của quá trình đào tạo, sinh viên có việc làm, đáp ứng yêu cầu của công việc. Nếu hệ thống này luôn được vận hành, luôn được cải tiến sau mỗi lần tự đánh giá và đánh giá ngoài thì chất lượng của cả hệ thống luôn được duy trì ổn đ nh và liên tục cải tiến.

3. THAY LỜI KẾT

Bộ chuẩn với các tiêu chuẩn, tiêu chí là một thành tựu đánh ghi nhận của khoa học đánh giá. Song việc sử dụng các bộ chuẩn như hiện nay không những không mang lại kết quả như mong đợi, ngược lại gây tâm lý đối phó, vì sợ trường mình không đạt chuẩn.

Nếu các tiêu chuẩn, tiêu chí được sử dụng để xây dựng một hệ thống quản lý, từ đó các nhà trường cố gắng vận hành hệ thống đó để quản lý các lĩnh vực hoạt động của trường mình theo một cách thức mới, thì chắc chắn nhà trường sẽ đạt kết quả như mong đợi. Còn khi tự đánh giá thì cũng chỉ tự đánh giá hệ thống quản lý của trường mình (chứ không phải đánh giá chất lượng của trường mình). Còn kiểm đ nh hay đánh giá ngoài chỉ có chức năng thẩm đ nh báo cáo tự đánh giá của trường, chứ hoàn toàn không có chức năng đánh giá chất lượng nhà trường.

Cần nhớ rằng quản lý bằng chuẩn (hay còn gọi là quản lý chất lượng) là xây dựng một hệ thống quản lý bằng các qui trình thực hiện toàn bộ các công việc (do các tiêu chí qui đ nh). Khi vận hành hệ thống này, tức là thực hiện các công việc theo đúng các qui trình đã được xây dựng trước đó, thì hệ thống đó sẽ tạo ra chất lượng của quá trình đào tạo. Nếu hệ thống luôn được vận hành thì chất lượng của cơ sở đào tạo sẽ ổn đ nh và liên tục cải tiến (hệ thống quản lý chất lượng tạo ra chất lượng của quá trình đào tạo).

Ví dụ minh họa về xây dựng hệ thống quản lý cho tiêu chuẩn 3 về chương trình đào tạo
(cụ thể: tiêu chí 3.1)

Tiêu chuẩn 3: chương trình đào tạo

STT	Tiêu chí	Công việc cần làm	Sản phẩm cần có	Yêu cầu sản phẩm cần đạt	Người thực hiện
1	3.1. Chương trình đào tạo...	1. Thiết kế chương trình đào tạo	1. Các chương trình đào tạo	1. Đủ về số lượng 2. Có sự tham gia của các lực lượng xã hội. 3. Có tham khảo các chương trình tiên tiến	1. Hiệu trưởng 2. Các chủ nhiệm khoa 3. Các chủ nhiệm bộ môn
		2. Tổ chức xây dựng đề cương các môn học	2. Đề cương các môn học	1. Đủ về số lượng 2. Cung cấp đầy đủ thông tin về môn học cho sinh viên 3. Sinh viên có đầy đủ đề cương các môn học trước khi môn học bắt đầu	1. Chủ nhiệm bộ môn 2. Toàn thể giảng viên
2	3.2.....

Hướng dẫn thực hiện công việc 1 trong hệ tham chiếu (tiêu chí 3.1)

Tên công việc: Thiết kế các chương trình đào tạo

STT	Các bước	Công việc	Sản phẩm	Yêu cầu của sản phẩm	Người thực hiện
1	Bước 1	1. Thành lập ban chỉ đạo xây dựng chương trình	1. Quyết định hành lập ban chỉ đạo	1. Đủ các thành phần 2. Hợp lệ	1. Hiệu trưởng 2. Trưởng phòng đào tạo 3. Trưởng phòng tổ chức
	Bước 2	1. Thành lập các Hội đồng thiết kế chương trình đào tạo	1. Các quyết định	1. Đủ các thành phần theo quy định 2. Hợp lệ	1. Hiệu trưởng 2. Trưởng phòng đào tạo 3. Trưởng phòng tổ chức
	Bước 3	1. Họp ban chỉ đạo và các hội đồng 2. Nghiên cứu các văn bản, các chương trình tiên tiến	1. Biên bản	1. Ghi rõ những điểm cần tham khảo trong quá trình thiết kế chương trình	1. Chủ tịch các hội đồng 2. Thư ký
	Bước 4	1. Các hội đồng họp dự thảo chương trình ngành mình	1. Các chương trình dự thảo	1. Đủ về số lượng 2. Tuân thủ hướng dẫn của Bộ 3. Có tham khảo chương trình tiên tiến	1. Các hội đồng
2	Bước 5	1. Hội thảo	1. Biên bản hội thảo	1. Ghi rõ những điểm thống nhất và chưa thống nhất trong chương trình.	1. Chủ tọa 2. Thư ký
	Bước 6	1. Các hội đồng hoàn thiện chương trình đào tạo ngành mình	1. Các chương trình đào tạo đã hoàn thiện	1. Các chương trình được thực hiện đúng hướng dẫn của Bộ, có tham khảo của doanh nghiệp và chương trình tiên tiến	1. Các hội đồng 2. Chủ tịch
	Bước 7	1. Phê duyệt và ban hành	1. Các chương trình đã được phê duyệt 2. Quyết định ban hành	1. Các chương trình đáp ứng tiêu chí 3.1 2. Các quyết định phải hợp lệ	

Hướng dẫn thực hiện công việc 1 trong hệ tham chiếu (tiêu chí 3.1)

Tên công việc: Xây dựng đề cương các môn học

STT	Các bước	Công việc	Sản phẩm	Yêu cầu của sản phẩm	Người thực hiện	Ghi chú
1	Bước 1	1. Nghiên cứu chương trình môn học 2. Nghiên cứu đối tượng dạy học. 3. Nghiên cứu bối cảnh dạy học	1. Mục tiêu của chương trình môn học	1. Đáp ứng yêu cầu môn học 2. Đáp ứng đối tượng dạy học. 3. Phù hợp bối cảnh dạy học 4. Mục tiêu phải đáp ứng chuẩn đầu ra của chương trình đào tạo	1. Chủ nhiệm bộ môn 2. Các giảng viên	
	Bước 2	1. Hội thảo về mục tiêu chương trình môn học	1. Mục tiêu môn học hoàn chỉnh	1. Mục tiêu tường minh, định hướng cho sinh viên cách học và KTĐG	1. Chủ nhiệm bộ môn, các giảng viên	
	Bước 3	1. Biên soạn đề cương môn học	1. Đề cương các môn học	1. Theo mẫu	1. Chủ nhiệm các bộ môn	Mẫu đề cương kèm theo
	Bước 4	1. Phê duyệt đề cương	1. Các đề cương được phê duyệt	1. Các đề cương đúng mẫu	1. Hiệu trưởng	
2	Bước 5	1. In ấn 2. Phát cho sinh viên trước khi bắt đầu môn học	1. Các bản đề cương.	1. Đủ cho mỗi sinh viên 1 bản	1. Chủ nhiệm bộ môn 2. Các giảng viên	

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo, Số: 527/KTKĐCLGD-KĐDH V/v hướng dẫn sử dụng tiêu chí đánh giá chất lượng trường đại học.
2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2007), Quyết định số 65/2007/QĐ-BGDĐT của Bộ Giáo dục và Đào tạo: Ban hành Quy định về tiêu chuẩn đánh giá chất lượng giáo dục trường đại học.
3. Nguyễn Đức Chính (2015), *Phát triển chương trình giáo dục*, Nxb. Giáo dục.
4. Nguyễn Đức Chính (2015), *Quản lý chất lượng giáo dục*, Nxb. Giáo dục.

Ngày nhận bài: 12/5/2016. Ngày biên tập xong: 25/8/2016. Duyệt đăng: 06/9/2016